

الله أكبر

۱۰۰۹۲۸

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه روانشناسی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی روان شناسی گرایش بالینی

بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای فراشناختی و آموزش اسنادی بردرک مطلب

خواندن دانش آموزان نارساخوان دختر پایه چهارم ابتدایی شهر اصفهان

استاد راهنما:

دکتر شعله امیری

استاد مشاور:

دکتر حسین مولوی

پژوهشگر:

مرضیه دهقانی فیروزآبادی

اسفندماه ۱۳۸۶

۱۰۰۹۳۸

کتابخانه اسنادی و کتابخانه مرکزی
دانشگاه اصفهان

۱۳۸۷ / ۱۶ / ۰۵

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقق موضوع این پایان نامه متعلق
به دانشگاه اصفهان می باشد.

پژوه کارشناس پایان نامه
رعایت شده است
تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه روانشناسی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی روانشناسی گرایش بالینی
مرضیه دهقانی

تحت عنوان

بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای فراشناختی و آموزش اسنادی بردرک مطلب
خواندن دانش آموزان نارساخوان دختر پایه چهارم ابتدایی شهر اصفهان

در تاریخ ۸۶/۱۲/۱۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر شعله امیری	استاد راهنمای پایان نامه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استاد	دکتر حسین مولوی	استاد مشاور پایان نامه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر احمد یارمحمدیان	استاد داور داخل گروه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر سالار فرامرزی	استاد داور خارج از گروه
امضای مدیر گروه			

تقدیر و تشکر

سپاس بیکران به درگاه حق تعالی ، او که قطره ای از اقیانوس بیکران علم خویش را بر من عنایت فرمود، تا پیوسته با عشق و علاقه به فکر بهره گیری از قطره ای دیگر باشم.

بدین وسیله

از تمامی اساتید گرانمایه، آنان که مرا با سرزمین علم و معرفت آشنا ساختند، آنان که در طول دوران تحصیل افتخار شاگردی آنان را داشته ام و در این راه، با رهنمودهای ارزشمندانه شان مرا مورد لطف و عنایت قرار دادند کمال تشکر و سپاس را دارم.

از راهنمایی و مساعدت استاد گرانقدر ، سرکار خانم دکتر شعله امیری که بزرگوارانه راهنمایی این پایان نامه را تقبل فرمودند و با سعه صدر ، استادانه، در کمال متانت و بردباری و با روشنگری ها و ارشادات محققانه خود زمینه بهتر شدن آن را فراهم نمودند از صمیم قلب و عمق وجود تشکر می نمایم.

از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر حسین مولوی که با راهنمایی های سودمند و استادانه خود اسباب به ثمر رسیدن و غنا بخشیدن به محتوای این رساله را فراهم نمودند تشکر و سپاس خود را از صمیم قلب به جامی آورم.

تقدیم به

بوستان گلها، آن بوستانی که برای آن همه طراوت، شادابی، عطر گلها و
نغمه های قناری هایش همانندی نیافتم.

خانواده

زیباترین تابلوی آفرینش

مادرم

اولین معلم اخلاق زندگی

پدرم

مشوقی مهربان در هدفهایم

همسرم

چکیده:

هدف این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای فراشناختی و آموزش اسنادی بر درک مطلب خواندن دانش‌آموزان نارساخوان دختر پایه‌ی چهارم ابتدایی مدارس دولتی شهر اصفهان بود. این پژوهش به شیوه‌ی تجربی با طرح پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه کنترل انجام شد. جامعه مورد مطالعه را کلیه دانش‌آموزان نارساخوان دختر پایه‌ی چهارم ابتدایی مدارس دولتی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵ تشکیل می‌داد. نمونه‌های پژوهش، ۴۰ نفر از دانش‌آموزان نارساخوان دختر بودند که بر اساس دو ملاک نارسایی در خواندن و پیش‌آزمون درک مطلب خواندن انتخاب شدند و افراد گروه نمونه به طور تصادفی در چهار گروه ده نفری، سه گروه آزمایشی (راهبردهای فراشناختی، آموزش اسنادی و آموزش ترکیبی راهبردهای فراشناختی- اسنادی) و یک گروه گواه، جایگزین شدند. سپس سه گروه آزمایشی در ۸ جلسه‌ی ۴۵ دقیقه‌ای (جمعاً به مدت ۳۶۰ دقیقه) به مدت یک ماه و نیم، به ترتیب تحت آموزش راهبردهای فراشناختی، آموزش اسنادی و آموزش ترکیبی راهبردهای فراشناختی- اسنادی قرار گرفتند، در حالی که گروه گواه، هیچ گونه آموزشی را دریافت نکردند و در پایان جلسات، پس‌آزمون درک مطلب خواندن بر روی چهار گروه اجرا شد. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل فهرست نشانگان نارساخوانی، آزمون خواندن، آزمون درک مطلب خواندن، آزمون هوش کتل و پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی بود، که آزمون درک مطلب خواندن در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری مورد استفاده قرار گرفت. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که بین میانگین نمرات پس‌آزمون و پیگیری درک مطلب خواندن چهار گروه تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0/0001$). تفاوت میانگین‌ها نشان داد که میانگین نمرات هر سه گروه آزمایشی راهبردهای فراشناختی، آموزش اسنادی، و آموزش ترکیبی راهبردهای فراشناختی- اسنادی در پس‌آزمون پیگیری به طور معناداری بیشتر از گروه گواه بود ($P < 0/0001$). همچنین نمرات پس‌آزمون و پیگیری درک مطلب خواندن گروه آموزش راهبردهای فراشناختی و گروه آموزش ترکیبی راهبردهای فراشناختی- اسنادی از نمرات پس‌آزمون و پیگیری درک مطلب خواندن گروه آموزش اسنادی بیشتر بود. در مجموع یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که آموزش راهبردهای فراشناختی و آموزش اسنادی تأثیر مثبتی بر درک مطلب دانش‌آموزان نارساخوان داشته است.

کلید واژه‌ها: راهبردهای فراشناختی، آموزش اسنادی، درک مطلب خواندن، نارساخوانی در دانش‌آموزان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : کلیات پژوهش

۱-۱-۱	مقدمه	۱
۲-۱	بیان مسئله	۵
۳-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش	۱۰
۴-۱	اهداف پژوهش	۱۲
۴-۱-۱	اهداف اصلی	۱۲
۴-۱-۲	اهداف فرعی	۱۲
۵-۱	فرضیه های پژوهش	۱۳
۵-۱-۱	فرضیه های اصلی	۱۳
۵-۱-۲	فرضیه های فرعی	۱۴
۶-۱	متغیرهای پژوهش	۱۶
۶-۱-۱	متغیرهای مستقل	۱۶
۶-۱-۲	متغیروابسته	۱۶
۶-۱-۳	متغیرهای همگام (کنترل)	۱۶
۷-۱	تعریف مفاهیم و اصطلاحات	۱۶
۷-۱-۱	تعاریف مفهومی	۱۶
۷-۱-۱-۱	فراشناخت	۱۶
۷-۱-۲	راهبردهای فراشناختی	۱۷
۷-۱-۳	آموزش اسنادی	۱۷
۷-۱-۴	درک مطلب	۱۷
۷-۱-۵	نارساخوانی	۱۸
۷-۱-۲	تعاریف عملیاتی	۱۸
۷-۱-۲-۱	راهبردهای فراشناختی	۱۸
۷-۱-۲-۲	آموزش اسنادی	۱۹

۱۹.....	۳-۲-۷-۱ درک مطلب
۱۹.....	۴-۲-۷-۱ نارساخوانی
۲۰.....	۸-۱ جمع بندی و نتیجه گیری

فصل دوم : پیشینه پژوهش

۲۲.....	۱-۲ مقدمه
۲۳.....	۲-۲ اختلالات یادگیری
۲۷.....	۳-۲ اختلال نارساخوانی
۲۷.....	۱-۳-۲ تاریخچه و تعریف نارساخوانی
۲۹.....	۲-۳-۲ شیوع نارساخوانی
۳۰.....	۳-۳-۲ ملاک های تشخیصی نارساخوانی
۳۲.....	۴-۳-۲ سبب شناسی اختلال نارساخوانی
۳۲.....	۱-۴-۳-۲ عوامل ارثی
۳۳.....	۲-۴-۳-۲ عوامل عصب شناختی
۳۳.....	۳-۴-۳-۲ عوامل عاطفی
۳۴.....	۴-۴-۳-۲ عوامل فرهنگی - اجتماعی
۳۴.....	۵-۴-۳-۲ عوامل مرتبط با خانواده
۳۵.....	۶-۴-۳-۲ عوامل آموزشی
۳۵.....	۷-۴-۳-۲ ضعف در مهارت های شناختی و فراشناختی
۳۶.....	۵-۳-۲ طبقه بندی اختلال نارساخوانی
۳۸.....	۶-۳-۲ ویژگی های توام با اختلال نارساخوانی
۳۸.....	۷-۳-۲ دوره یا سیر اختلال نارساخوانی
۳۹.....	۴-۲ خواندن و درک مطلب
۳۹.....	۱-۴-۲ تعریف خواندن
۴۱.....	۲-۴-۲ پیش نیازهای شناختی خواندن

عنوان

صفحه

۴۱	..... ۱-۲-۴-۲ دانش جهانی
۴۱	..... ۲-۲-۴-۲ دانش زبانی و فرازبانی
۴۲	..... ۳-۲-۴-۲ ظرفیت های حافظه ی کوتاه مدت و بلند مدت
۴۲	..... ۴-۲-۴-۲ توانایی تمرکز توجه
۴۳	..... ۳-۴-۲ شاخص های اساسی مهارت خواندن
۴۳	..... ۴-۴-۲ درک مطلب خواندن
۴۴	..... ۵-۴-۲ الگوهای درک خواندن
۴۴	..... ۱-۵-۴-۲ الگوهای داده محور (پایین به بالا)
۴۵	..... ۲-۵-۴-۲ الگوهای مفهوم محور(بالا به پایین)
۴۶	..... ۳-۵-۴-۲ الگوهای تعاملی درک خواندن
۴۶	..... ۶-۴-۲ درک مطلب به عنوان پردازش اطلاعات
۴۸	..... ۵-۲ تاثیر آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی بر درک مطلب خواندن
۴۹	..... ۱-۵-۲ فراشناخت
۵۰	..... ۲-۵-۲ اجزای فراشناخت
۵۱	..... ۱-۲-۵-۲ دانش فراشناختی
۵۸	..... ۲-۲-۵-۲ تجربه فراشناختی
۶۰	..... ۳-۵-۲ راهبردهای شناختی و فراشناختی
۶۰	..... ۱-۳-۵-۲ تعریف راهبرد
۶۰	..... ۲-۳-۵-۲ راهبردهای شناختی
۶۱	..... ۳-۳-۵-۲ راهبردهای فراشناختی
۶۴	..... ۴-۵-۲ مقایسه راهبردهای شناختی و فراشناختی
۶۵	..... ۵-۵-۲ اهمیت آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی
۶۷	..... ۶-۲ فراشناخت و اسناد
۶۸	..... ۱-۶-۲ نظریه ی اسنادی
۶۸	..... ۲-۶-۲ رابطه ی بین اسنادها و ابعاد آن

عنوان

صفحه

۱-۲-۶-۲ مکان کنترل (اسنادهای درونی و بیرونی).....	۶۹
۲-۲-۶-۲ اسنادهای پایدار و ناپایدار.....	۷۰
۳-۲-۶-۲ اسنادهای قابل کنترل و غیرقابل کنترل.....	۷۱
۳-۶-۲ اسنادها و تاثیر آن بر رفتار.....	۷۲
۴-۶-۲ اسناد و اختلالات یادگیری.....	۷۴
۵-۶-۲ آموزش اسنادی.....	۷۵
۷-۲ مروری بر مطالعات و پژوهش های انجام شده.....	۷۹
۱-۷-۲ مروری بر مطالعات و پژوهش های انجام شده در ارتباط با فراشناخت و درک مطلب خواندن.....	۷۹
۱-۱-۷-۲ پژوهش های انجام شده در خارج از کشور.....	۷۹
۲-۱-۷-۲ پژوهش های انجام شده در داخل کشور.....	۸۵
۲-۷-۲ مروری بر مطالعات و پژوهش های انجام شده در ارتباط با آموزش اسنادی.....	۸۷
۱-۲-۷-۲ پژوهش های انجام شده در خارج از کشور.....	۸۷
۲-۲-۷-۲ پژوهش های انجام شده در داخل کشور.....	۸۹
۳-۷-۲ مروری بر مطالعات و پژوهش های انجام شده در ارتباط با آموزش ترکیبی راهبردهای فراشناختی	
- اسنادی.....	۹۱
۱-۳-۷-۲ پژوهش های انجام شده در خارج از کشور.....	۹۱
۲-۳-۷-۲ پژوهش های انجام شده در داخل کشور.....	۹۳
۸-۲ جمع بندی و نتیجه گیری.....	۹۴

فصل سوم : روش پژوهش

۱-۳ مقدمه.....	۹۷
۲-۳ طرح پژوهش.....	۹۷
۳-۳ جامعه آماری.....	۹۸
۴-۳ نمونه و روش نمونه گیری.....	۹۹
۵-۳ ابزارهای پژوهشی.....	۱۰۰

۱۰۰.....	۱-۵-۳ فهرست نشانگان نارساخوانی.....
۱۰۱.....	۲-۵-۳ فرم سنجش توانایی خواندن (آزمون خواندن) .....
۱۰۱.....	۳-۵-۳ آزمون درک مطلب خواندن .....
۱۰۲.....	۴-۵-۳ آزمون هوش کتل (مقیاس ۲- فرم B) .....
۱۰۳.....	۵-۵-۳ پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی .....
۱۰۳.....	۶-۳ روش اجرای پژوهش.....
۱۰۴.....	۳-۶-۱- ساختار جلسات آموزشی.....
۱۰۴.....	۳-۶-۱-۱- ساختار جلسات آموزشی راهبردهای فراشناختی.....
۱۰۵.....	۳-۶-۱-۲- ساختار جلسات آموزش اسنادی.....
۱۰۵.....	۳-۷ روش تجزیه و تحلیل آماری .....
۱۰۶.....	۳-۸ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری .....

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۱۰۷.....	۴-۱ مقدمه .....
۱۰۷.....	۴-۲ توصیف داده‌ها .....
۱۲۰.....	۴-۳ پیش فرض‌های آماری .....
۱۲۰.....	۴-۳-۱ پیش فرض تساوی واریانس‌ها .....
۱۲۰.....	۴-۳-۲ پیش فرض نرمال بودن .....
۱۲۲.....	۴-۳-۳ بررسی همبستگی متغیرهای پژوهش.....
۱۲۳.....	۴-۴-۱ فرضیه‌های اصلی پژوهش.....
۱۲۳.....	۴-۴-۱-۱ فرضیه اول .....
۱۲۴.....	۴-۴-۱-۲ فرضیه دوم .....
۱۲۶.....	۴-۴-۲ فرضیه‌های فرعی پژوهش در مرحله پس‌آزمون .....
۱۲۷.....	۴-۴-۲-۱ فرضیه فرعی اول .....
۱۲۸.....	۴-۴-۲-۲ فرضیه فرعی دوم .....

۱۲۸.....	۳-۲-۴-۴ فرضیه فرعی سوم
۱۲۹.....	۴-۲-۴-۴ فرضیه فرعی چهارم
۱۲۹.....	۵-۲-۴-۴ فرضیه فرعی پنجم
۱۲۹.....	۶-۲-۴-۴ فرضیه فرعی ششم
۱۳۰.....	۳-۴-۴ فرضیه های فرعی پژوهش در مرحله پیگیری
۱۳۲.....	۱-۳-۴-۴ فرضیه فرعی هفتم
۱۳۲.....	۲-۳-۴-۴ فرضیه فرعی هشتم
۱۳۲.....	۳-۳-۴-۴ فرضیه فرعی نهم
۱۳۳.....	۴-۳-۴-۴ فرضیه فرعی دهم
۱۳۳.....	۵-۳-۴-۴ فرضیه فرعی یازدهم
۱۳۴.....	۶-۳-۴-۴ فرضیه فرعی دوازدهم
۱۳۴.....	۷-۳-۴-۴ فرضیه فرعی سیزدهم
۱۳۸.....	۵-۴ جمع بندی و نتیجه گیری

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۱۳۹.....	۱-۵ مقدمه
۱۴۰.....	۲-۵ تبیین یافته های پژوهش
۱۴۰.....	۱-۲-۵ یافته های اصلی
۱۴۳.....	۲-۲-۵ یافته های فرعی
۱۵۲.....	۳-۵ محدودیت های پژوهش
۱۵۳.....	۴-۵ پیشنهادات
۱۵۳.....	۱-۴-۵ پیشنهادات پژوهشی
۱۵۴.....	۲-۴-۵ پیشنهادات کاربردی
۱۵۵.....	۵-۵ جمع بندی و نتیجه گیری
۱۵۵.....	پیوست
۱۷۷.....	منابع و ماخذ

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل (۱-۲): مدل پردازش اطلاعات	۴۷
شکل (۲-۲): دیدگاههایی در مورد اجزای فراشناخت	۵۷
شکل (۳-۲): روابط بین اجزاء فراشناخت	۶۰
شکل (۱-۴): مقایسه میانگین نمرات امتحان فارسی ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش در سه گروه آزمایش و گروه گواه	۱۱۱
شکل (۲-۴): مقایسه میانگین نمرات امتحان املاء ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش در سه گروه آزمایشی و گروه گواه	۱۱۲
شکل (۳-۴): مقایسه میانگین نمرات امتحان انشاء ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش در سه گروه آزمایش و گروه گواه	۱۱۳
شکل (۴-۴): مقایسه میانگین نمرات آزمون خواندن دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش در سه گروه آزمایشی و گروه گواه	۱۱۵
شکل (۵-۴): مقایسه میانگین نمرات درک مطلب خواندن آزمودنی‌های چهار گروه در مراحل پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری	۱۱۹
شکل (۶-۴): مقایسه میانگین های تعدیل شده نمرات درک مطلب خواندن آزمودنی های چهار گروه (سه گروه آزمایشی و گروه گواه) در مرحله پس آزمون	۱۲۴
شکل (۷-۴): مقایسه میانگین های تعدیل شده نمرات درک مطلب خواندن آزمودنی های چهارگروه (سه گروه آزمایشی و گروه گواه) در مرحله پیگیری	۱۲۶

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۳۷.....	جدول (۱-۲) : انواع اختلال نارساخوانی.....
۶۵.....	جدول (۲-۲): طبقه بندی راهبردهای یادگیری.....
۶۹.....	جدول (۳-۲) : رابطه ی بین اسنادها و ابعاد آن.....
۷۴.....	جدول(۲-۴) : واکنش های شناختی و عاطفی با اسنادها.....
۸۱.....	جدول (۵-۲) : برنامه های ISL.....
۹۸.....	جدول (۱-۳) : سیمای کلی پژوهش.....
۱۰۰.....	جدول (۲-۳) : داده های توصیفی مربوط به چهار گروه (۳ گروه آزمایشی و گروه گواه).....
۱۰۸.....	جدول (۱-۴) : میانگین، انحراف معیار و واریانس نمرات خام هوش دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۰۹.....	جدول (۲-۴): میانگین، انحراف معیار و واریانس نمرات معدل دانش آموزان شرت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۰.....	جدول (۳-۴) : میانگین ، انحراف معیار و واریانس نمرات امتحان فارسی ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۱.....	جدول (۴-۴): میانگین، انحراف معیار و واریانس نمرات امتحان املاء ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۳.....	جدول (۵-۴) : میانگین ، انحراف معیار و واریانس نمرات امتحان انشاء ترم قبل دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۴.....	جدول (۶-۴): میانگین، انحراف معیار و واریانس نمرات آزمون خواندن دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۵.....	جدول (۷-۴): میزان تحصیلات پدر دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۶.....	جدول (۸-۴): میزان تحصیلات مادر دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۷.....	جدول (۹-۴) : شغل پدر دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....
۱۱۸.....	جدول (۱۰-۴): شغل مادر دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها.....

عنوان

صفحه

- جدول (۴-۱۱) : میانگین، انحراف معیار و واریانس تعداد اعضای خانواده دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش به تفکیک گروه ها..... ۱۱۸
- جدول (۴-۱۲): میانگین و انحراف معیار نمرات درک مطلب خواندن آزمودنی ها در مراحل پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در سه گروه آزمایش و گروه گواه..... ۱۱۹
- جدول (۴-۱۳): نتایج آزمون لوین در مورد پیش فرض تساوی واریانس‌های چهار گروه (سه گروه آزمایش و گروه گواه) در جامعه..... ۱۲۰
- جدول (۴-۱۴) : نتایج آزمون شاپیروویلک در مورد پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات..... ۱۲۱
- جدول (۴-۱۵) : نتایج آزمون همبستگی بین پس آزمون درک مطلب خواندن و سایر متغیرها..... ۱۲۲
- جدول (۴-۱۶) : نتایج تحلیل کوواریانس تاثیر عضویت گروهی برنمرات درک مطلب خواندن آزمودنی‌های چهارگروه در مرحله پس‌آزمون..... ۱۲۳
- جدول (۴-۱۷): نتایج تحلیل کوواریانس تاثیر عضویت گروهی برنمرات درک مطلب خواندن آزمودنی‌های چهار گروه در مرحله پیگیری..... ۱۲۵
- جدول (۴-۱۸) : خلاصه نتایج مقایسه های زوجی میانگین نمرات درک مطلب خواندن گروه های نمونه در مرحله پس آزمون..... ۱۲۷
- جدول (۴-۱۹) : خلاصه نتایج مقایسه های زوجی میانگین نمرات درک مطلب خواندن گروه های نمونه در مرحله پیگیری..... ۱۳۱
- جدول (۴-۲۰): نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین متغیرهای جمعیت شناختی و درک مطلب خواندن..... ۱۳۵

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

از جمله مسائلی که در دهه های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است، «اختلالات یادگیری»^۱ می باشد. دانش آموز علیرغم داشتن محیط آموزشی مناسب و فقدان ضایعات مغزی و بیولوژیکی و عدم وجود مشکلات روانی - اجتماعی و با داشتن هوش طبیعی قادر به یادگیری در زمینه های خاص نمی باشد. و این اختلالات با توجه به اینکه کودک ظاهراً سالم بوده و مشکلی ندارد، ممکن است ، سال ها بدون تشخیص مانده و یا با تشخیص نادرست و اشتباه، مورد توجه قرار نگیرد و والدین این گروه که غالباً بی خبر از ریشه ها و دلایل اختلال یادگیری فرزندان خود هستند، مشکل را بغرنج تر کرده و یا با اعمال شیوه و روش های درمانی نامناسب دشواری های مضاعفی برای او ایجاد کنند (والاس و مک لافلین^۲، ۱۹۷۹؛ ترجمه ی منشی طوسی، ۱۳۷۶).

از سال ۱۹۵۰ به بعد، توجه مریبان و روان شناسان و پزشکان به گروه خاصی از کودکان و دانش آموزان معطوف شد که از نظر جسمی و مغزی دارای هیچ گونه عارضه مشخصی نبوده ولی مبتلا به « اختلالات ویژه یادگیری » و گاهی اوقات نابهنجاری های رفتاری بوده و نیز درمان آنان با روش های متداول امکان پذیر نبود (سیف نراقی و نادری، ۱۳۷۹).

---

^۱ -learning disorders

^۲ - Wallace & Mcloughlin

تا قبل از سال ۱۹۶۳، برای کودکانی که دارای هوش طبیعی یا بالاتر از طبیعی بودند و مشکلات یادگیری داشتند، اصطلاحاتی از قبیل آسیب مغزی^۱، نقایص ادراکی^۲، دیرآموز، بدکاری مغزی و سندرم اشتراوس^۳ به کار می رفت اما چون کودکانی که دچار آسیب مغزی بودند و تعدادی از آنها مشکل یادگیری نداشتند، این واژه ها تا حدودی اعتبار خود را از دست داد و در سال ۱۹۶۳، ساموئل کرک^۴، اصطلاح کودکان مبتلا به «اختلالات یادگیری» را پیشنهاد کرد (کریمی، ۱۳۸۰).

دانش آموزانی که با عنوان افراد مبتلا به اختلالات یادگیری در یک دسته طبقه بندی می شوند، گروهی ناهمگن و نامتجانس را تشکیل می دهند، این دانش آموزان ویژگی های گوناگونی دارند که از مشکلات تحصیلی تا مشکلات هیجانی - اجتماعی و شناختی در تغییر است (کراینود و الکینز^۵، ۱۹۹۸).

اصطلاح اختلالات یادگیری معمولاً برای دانش آموزانی به کار می رود که مشکلاتشان به طور مستقیم با ناتوانی های حسی، جسمی و هوشی خاصی ارتباط ندارد. هم چنین کودکانی که به عنوان (LD) یا کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری قلمداد می شوند، عبارت اند از کودکانی که دست کم هوش متوسط دارند، و بدون هیچ دلیل آشکاری مشکلات زیادی را در یادگیری مهارت های تحصیلی تجربه می کنند (ریچاردسون^۶، ۱۹۹۲).

نسخه چهارم متن تجدید نظر شده راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی انجمن روانپزشکی آمریکا (DSM-IV-TR)^۷ در فصل اختلالات یادگیری، ۴ طبقه ی تشخیصی را گنجانده است: اختلال نارساخوانی^۸، اختلال ریاضیات^۹، اختلال بیان نوشتاری^{۱۰} و اختلالات یادگیری که به گونه ای دیگر مشخص نشده است (سادوک و سادوک^{۱۱}، ۲۰۰۳، ترجمه ی رفیعی و رضاعی، ۱۳۸۵). در مقایسه با سایر اختلالات یادگیری، اختلال نارساخوانی درصد بالاتری به خود اختصاص می دهد. در DSM-IV-TR ذکر شده است که به طور تقریب از هر ۵ مورد اختلال یادگیری، ۴ مورد آن فقط اختلال نارساخوانی و یا ترکیب این اختلال با

¹ - brain-injured

² - perceptual deficits

³ - Strauss syndrome

⁴ - Kirk

⁵ - Krayenood & Elkins

⁶ - Richardson

⁷ - Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders

⁸ - dyslexia

⁹ - mathematics disorder

¹⁰ - dysgraphia

¹¹ - Sadock & Sadock

اختلال در ریاضیات و یا اختلال در بیان نوشتاری است و شیوع این اختلال در پسران ۳ تا ۴ برابر بیشتر از دختران می باشد (کاپلان^۱ و سادوک، ۲۰۰۳؛ ترجمه رفیعی و سبحانیان، ۱۳۸۲).

نارساخوانی را مشکل پایدار یادگیری و خودکارشدن آن در کودکانی تعریف می کنند که مبتلا به عقب ماندگی شدید یا نارسایی حسی نیستند ولی توانایی خواندن در آنها به طور معناداری پایین تر از حد توانایی آنها در زمینه های دیگر است (دادستان، ۱۳۷۹). نارساخوانی مهم ترین عامل عدم موفقیت در مدرسه دانسته شده است. به طوری که بیش از ۲۵ درصد ناکامی های کودکان در مدارس ابتدایی از نارساخوانی سرچشمه می گیرد (نریمانی و آقاجانی، ۱۳۸۳).

ربر^۲ (۱۹۸۵) در فرهنگ روان شناسی، نارساخوانی را به هرگونه اختلال در خواندن اطلاق می کند که به واسطه ی آن، کودکان از سطح پایه ی کلاسی خود در زمینه ی خواندن عقب می مانند و هیچ گونه شواهد عینی دال بر نارسایی هایی هم چون عقب ماندگی ذهنی، آسیب عمده ی مغزی یا مشکلات هیجانی و فرهنگی و نیز زبان گفتاری وجود ندارد. بنابراین یادگیری خواندن یکی از مهمترین مهارت هایی است که کودکان در مقطع ابتدایی به آن دست می یابند و خواندن، مبنای برای بیشتر کوشش های تحصیلی آینده ی آنها خواهد بود (استیونس و اسلاوین^۳، ۱۹۹۱). بدون توانایی خواندن احتمال بالقوه ی پیشرفت کودک در همه ی برنامه های درسی کاهش می یابد (گلاور، رانینگ و برونینگ^۴، ۱۹۹۰، ترجمه ی خرازی، ۱۳۷۷).

خواندن فرایندی پیچیده و عالی است که اجزای بسیار متفاوتی را در بر می گیرد. اکثر مهارت های خواندن را می توان در طبقه ی تحلیل کلمه^۵ یا مهارت های درک مطلب^۶ جای داد (میرز و پاریس^۷، ۱۹۷۸). با این حال هدف نهایی خواندن درک مطلب است (موزاکی، سیموس و پروتوپاپاز^۸، ۲۰۰۶).

مورگان و ویلکوکس^۹ (۲۰۰۰) در تعریف درک مطلب گفته اند: «درک و فهم مطلب به مفهوم دادن به آنچه که فرد می خواند، اطلاق می شود». استخراج معنا از متن، مستلزم انجام فرایندهای بسیاری است، که

^۱ -Kaplan

^۲ -Reber

^۳ -Stevens & Slavin

^۴ - Glaver, Runing & Bruning

^۵ - word analysis

^۶ -comprehension

^۷ - Myers & Paris

^۸ -Muzaki, Simos & Protopaps

^۹ - Morgan & Wilkox

رمزگشایی^۱ تنها یکی از آنهاست. پژوهش های متعدد نشان داده اند که عملکرد کودکانی که در رمزگشایی ضعیف هستند، در درک آنچه خوانده اند، نیز ضعیف است (کورتیس^۲، ۱۹۸۰؛ به نقل از داکرل و مک شین^۳، ۱۹۹۳؛ ترجمه ی شریفی، نریمانی و کامکاری، ۱۳۸۰). اما رمزگشایی خوب هیچ تضمینی برای درک خوب نیست، امکان دارد رابطه ی بین رمزگشایی و درک مطلب این باشد که بازشناسی کند، می تواند فرآیند درک را مختل سازد. اگر چه رمزگشایی پیش نیازی برای درک مطلب است، به نظر نمی رسد رابطه ی علی مستقیمی بین این دو مهارت وجود داشته باشد. به طور کلی، معمولاً کودکانی که در درک مطلب، ضعیف هستند، دارای مهارت های رمزگشایی ضعیفی هستند، اما کودکانی نیز هستند که مهارت های رمزگشایی آنها خوب است، اما درکشان ضعیف است و برعکس. به این ترتیب، باید برای تبیین مشکلات درک مطلب، سایر عوامل شناختی را در نظر داشته باشیم (داکرل و مک شین؛ ترجمه ی شریفی و همکاران، ۱۳۸۰). تاکید تحقیقات گذشته بر آموزش لغت شناسی و مهارت های رمزگشایی در درک مطلب بوده است و به جنبه های شناختی در درک مطلب کمتر توجه شده است. با گسترش روان شناسی شناختی^۴، تاکید بیشتری بر جنبه های شناختی در درک مطلب صورت گرفته است (مالون و ماستروپیری^۵، ۱۹۹۸).

استیونس (۱۹۹۱؛ به نقل از کاماهالان^۶، ۲۰۰۶) در این مورد اظهار می دارد که تحقیقات در روان شناسی شناختی بیانگر اهمیت مولفه های فراشناخت^۷ در درک مطلب خواندن است. اصطلاح فراشناخت به آگاهی فرد نسبت به شناخت و فرایندهای ذهنی و توانایی تنظیم این فرایند اطلاق می شود (دمبو^۸، ۱۹۹۴) و از آن جهت فراشناخت نامیده می شود که معنای اصلی اش شناخت در مورد شناخت است (فلاول^۹، ۱۹۸۸؛ ترجمه ی ماهر، ۱۳۷۷). فراشناخت یا فراسوی شناخت به معرفت یا شناختی گفته می شود که هرکس درباره ی نظام شناختی خودش دارد. فراشناخت از جمله راههای معنادار ساختن یادگیری است. فراشناخت که نوعی مهارت است و «اندیشیدن درباره اندیشیدن» خوانده می شود به مهارت هایی نظارت دارد که در طول یادگیری و آموزش فعال

1 - decoding

2 - Curtis

3 - Dockrell & Mashain

4 - cognitive psychology

5 - Malone & Mastropieri

6 - Camattalan

7 - metacognition

8 - Dembo

9 - Flavell